

УДК 373.5.016:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psych-2026-1.19>

Наталія ПРОКОПЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

natalkapetr@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6609-8109

ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Анотація. Мета статті полягає в теоретичному аналізі та практичному обґрунтуванні доцільності використання стратегій активного навчання на уроках англійської мови в профільній школі з огляду на сучасні вимоги до формування ключових компетентностей XXI століття. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (системності, науковості, аналізу й синтезу), педагогічних (компетентнісного, студентоорієнтованого, діяльнісного, комунікативного) та конкретно-методичних підходів із застосуванням теоретичних і емпіричних методів, зокрема аналізу наукових джерел, узагальнення педагогічного досвіду, анкетування й інтерпретації результатів. **Наукова новизна** полягає в систематизації стратегій активного навчання відповідно до типів навчання XXI століття (колаборативного, кооперативного, навчання на основі запитів і навчання на досвіді) та визначенні їхнього дидактичного потенціалу у формуванні іншомовних умінь, мислення вищого рівня й навчальної автономії учнів профільної школи. **Висновки.** Встановлено, що впровадження стратегій активного навчання (Think–Pair–Share, Jigsaw, кейс-методу, дебатів, проєктної діяльності, симуляцій, рефлексивних практик) сприяє підвищенню мотивації учнів, активізації пізнавальної діяльності та покращенню якості іншомовної освіти. Результати емпіричного дослідження засвідчили позитивне ставлення вчителів до активного навчання за наявності проблеми його системного застосування, що зумовлює необхідність удосконалення методичної підготовки педагогів і подальшої інтеграції активного навчання з цифровими освітніми технологіями.

Ключові слова: активне навчання, стратегії активного навчання, англійська мова, профільна школа, компетентності XXI століття, студентоорієнтований підхід, іншомовна освіта.

Nataliya PROKOPCHUK

Candidates of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Intercultural Communication and Foreign Language Education,

Zhytomyr Ivan Franko State University

natalkapetr@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6609-8109

THE USE OF ACTIVE LEARNING STRATEGIES IN AN EFL CLASSROOM IN UPPER SECONDARY (PROFILE) SCHOOL

Abstract. The aim of the article is to provide a theoretical analysis and practical justification of the use of active learning strategies in teaching English in upper secondary (profile) schools in response to contemporary educational demands for the development of key 21st-century skills. The relevance of the study is determined by the need to shift from traditional teacher-centered and reproductive models of instruction to student-centered approaches that actively engage learners in the educational process. **The methodology of the study** is based on an integrative approach combining general scientific principles (systematicity, scientific validity, analysis and synthesis), pedagogical approaches (competency-based, student-centered, activity-oriented, and communicative), and both theoretical and empirical methods, including the analysis of scholarly literature, generalization of pedagogical experience, survey research, and interpretation of empirical data. **The scientific novelty** of the research lies in the systematization of active learning strategies according to major types of 21st-century learning (collaborative, cooperative, inquiry-based, and experiential learning) and in identifying their didactic potential for developing foreign language communicative skills, higher-order thinking, and learner autonomy. **Conclusions.** The findings indicate that the implementation of active learning strategies such as Think–Pair–Share, Jigsaw, case studies, debates, project-based activities, simulations, and reflective practices enhances learner motivation,

© Н. Прокопчук, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

cognitive engagement, and the overall quality of English language education. The results of the empirical study reveal a generally positive attitude of teachers towards active learning alongside challenges related to its systematic implementation, which underscores the need for further methodological training and integration of active learning with digital learning environments.

Key words: *active learning, active learning strategies, English language teaching, upper secondary school, 21st-century skills, student-centered learning, foreign language education.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української освіти характеризується чіткою орієнтацією на потреби здобувачів освіти та інтеграцію світових освітніх тенденцій у національний освітній простір. Упродовж останніх років спостерігаються оновлення навчальних програм і підручників, активне впровадження сучасних дидактичних матеріалів, а також пошук і реалізація ефективних методів навчання, здатних забезпечити якісну підготовку учнів до викликів сьогодення. У педагогічній практиці дедалі більшого значення набувають методи і прийоми, спрямовані не лише на засвоєння змісту окремих навчальних дисциплін, але й на формування міжпредметних зв'язків, розвиток критичного мислення, креативності та автономності учнів.

Особливої актуальності набуває вдосконалення іншомовної підготовки учнів профільної школи з огляду на роль англійської мови як глобального засобу міжкультурної комунікації. Володіння англійською мовою відкриває широкі можливості для академічної мобільності, професійної самореалізації та особистісного розвитку. Водночас аналіз сучасного ринку праці свідчить про те, що від випускників очікується не лише наявність теоретичних знань, але й здатність ефективно застосовувати їх у практичній діяльності, зокрема в умовах нестандартних і динамічних життєвих ситуацій. У цьому контексті однією з ключових функцій сучасної освіти стає підготовка учнів до активної взаємодії з реальним світом, що зумовлює трансформацію організації навчального процесу та впровадження інноваційних підходів, серед яких особливе місце посідає активне навчання.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Проблематика активного навчання та його стратегій ґрунтовно представлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема Д. Аллен, М. Альвес, П. Армбрустера, О.І. Башкір, Ч. Бонвелла, Т.Ю. Вахрушевої, І.М. Дичківської, Л. Дойль, Е. Донсона, М.М. Дяченко-Богун, С. Едвардса,

Дж. Ейсона, І.І. Козинця, М.В. Коченгіної, К. Таннер, М. Пател, М. Трухан, Т.В. Хоми.

Одним з найбільш цитованих є визначення активного навчання, запропоноване Ч. Бонвеллом і Дж. Ейсоном (1991), які трактують його як навчання, що передбачає залучення учнів до виконання навчальних завдань і усвідомлене осмислення власної діяльності [3]. Водночас науковці наголошують на тому, що активне навчання виходить за межі простого засвоєння та відтворення інформації, оскільки ґрунтується на залученні вищих рівнів когнітивних процесів, представлених у таксономії Б. Блума, що значною мірою сприяло поширенню термінів «активне навчання» та «стратегії активного навчання» [3].

Активне навчання як педагогічний підхід охоплює різноманітні форми діяльності, зокрема фізичну активність, взаємодію, соціальну співпрацю, глибоку обробку навчального матеріалу, дослідницьку діяльність і метакогнітивний моніторинг. Водночас конкретні види активностей можуть відрізнятися за формою організації та корелювати з різними когнітивними процесами [5].

У ширшому розумінні активне навчання постає як процес пошуку нової інформації, її осмисленої організації та здатності пояснювати здобуті знання іншим. Відповідно, стратегії активного навчання розглядаються як сукупність прийомів і методів, що спонукають учнів до активної пізнавальної діяльності, саморозвитку та конструювання власних смислів у процесі навчання [6]. Подібної позиції дотримується й В.О. Кудрявцева, яка визначає активне навчання як студентоорієнтований підхід, спрямований на активізацію мислення учнів і рефлексію щодо власних навчальних результатів [1].

Дослідження підтверджують, що використання стратегій активного навчання позитивно впливає не лише на рівень навчальних досягнень, але й на ставлення учнів до навчального процесу загалом. За умови системного та методично виваженого застосування такі стратегії

підвищують рівень залученості учнів і сприяють глибшому засвоєнню матеріалу [7].

У межах активного навчання учні виступають центральними суб'єктами освітнього процесу, а навчальна діяльність здійснюється на засадах усвідомленості, внутрішньої мотивації та активної участі. Це створює студентоорієнтоване освітнє середовище, у якому здобувачі освіти поступово опановують навички самостійного навчання та готовність до безперервного професійного й особистісного розвитку впродовж життя [6].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні переваг використання стратегій активного навчання у процесі вивчення іноземних мов та представлення практично орієнтованих стратегій розвитку іншомовних умінь XXI століття.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, застосування стратегій активного навчання на уроках іноземної мови є ефективним засобом формування ключових умінь XXI століття, зокрема креативності та критичного мислення. Аналіз наукових джерел дає змогу виокремити низку беззаперечних переваг використання таких стратегій у навчанні англійської мови, як-от:

- зосередження уваги учнів на ключових поняттях, ідеях і вміннях;
- забезпечення оперативного зворотного зв'язку через рефлексію та реакцію на навчальні завдання;
- активна взаємодія учнів з навчальним матеріалом, що сприяє глибшому його засвоєнню;
- встановлення зв'язку між особистим досвідом учнів і навчальним змістом;
- розвиток ключових компетентностей і умінь XXI століття.

На відміну від традиційних підходів до навчання, орієнтованих на умовного «середнього» учня без урахування індивідуальних інтересів і освітніх потреб, упровадження стратегій активного навчання на уроках іноземної мови вимагає комплексного аналізу низки дидактичних чинників. Передусім йдеться про визначення навчальних цілей учнів і групи загалом та їх узгодження з вимогами чинної навчальної програми. Важливим є також урахування індивідуальних характеристик здобувачів освіти, зокрема рівня володіння мовою, пізнавальних стилів, сильних і слабких сторін, бажаного темпу роботи та форм організації навчальної діяльності. Окрему увагу слід приділяти освітнім потребам учнів, зокрема очікуваному практичному результату навчання або наявності особливих освітніх потреб, а також доступним навчальним ресурсам, включно з цифровими інструментами та дидактичними матеріалами [1].

Попри значний науковий інтерес до проблематики активного навчання, універсальної класифікації його стратегій не існує, що зумовлено багатовимірністю цього підходу та необхідністю врахування контексту навчання. Водночас узагальнення теоретичних положень дає змогу виокремити кілька типів навчання XXI століття, кожен з яких реалізується через відповідні стратегії активного навчання (рис. 1).

Одним з провідних типів є колаборативне навчання, що ґрунтується на взаємодії учнів, розподілі ролей і спільній відповідальності за процес та результат навчальної діяльності. Робота в малих групах створює умови для саморозвитку, взаємонавчання та формування соціально-комунікативних умінь. У межах цього типу навчання ефективно застосовуються

Рис. 1. Типи навчання у XXI столітті

проблемне навчання, взаємонавчання (peer learning), навчальні станції, гейміфікація, колаборативний цифровий сторітелінг, сократичні кола, стратегія Think–Pair–Share, симуляції, обговорення в малих групах і Jigsaw-стратегії. Сукупно ці підходи сприяють розвитку критичного мислення, креативності, комунікації, співпраці та цифрової грамотності учнів (рис. 2).

Іншим типом є кооперативне навчання, яке також передбачає групову роботу, проте відрізняється поєднанням індивідуальної відповідальності кожного учня за власний внесок з колективною відповідальністю за кінцевий результат. До стратегій активного навчання, характерних для цього типу, належать триетапне інтерв'ю (The Three-Step Interview), що передбачає роботу учнів у групах по три, де один бере інтерв'ю, другий відповідає на запитання, а третій активно слухає та робить нотатки. Після кожного інтерв'ю ролі змінюються, щоб усі учні випробували кожен позицію, створюючи динамічне та захопливе навчальне середовище. Після завершення інтерв'ю важливим є обмін інформацією [4].

Іншими стратегіями цього виду навчання є групові розслідування (Group Investigations), де учні, поділившись на групи, вибирають тему, розбивають її на окремі індивідуальні завдання та проводять заходи, необхідні для дослідження вибраної теми та презентації групового звіту; розподіл досягнень учнівських команд (STAD) – Student teams-achievement divisions,

що передбачає розподіл по змішаних групах; обговорення за моделлю «Піраміда» (Pyramid Discussion); Round Robin (Round Robin Strategy), яка сприяє мозковому штурму; структурована академічна полеміка (Structured Academic Controversy), яка вимагає від учнів аргументувати обидві сторони контроверсійного питання та запропонувати збалансовану думку щодо поставленого питання. Використання описаних стратегій сприяє формуванню навичок аргументації, аналізу, синтезу інформації, командної взаємодії та прийняття зважених рішень (рис. 3).

Важливе місце в системі активного навчання посідає навчання на основі запитів, орієнтоване на дослідження проблем, формулювання запитань і самостійний пошук відповідей. Такий підхід стимулює пізнавальну активність, допитливість і розвиток умінь самостійного навчання. До найбільш поширених стратегій цього типу належать кейс-метод, концептуальні мапи із запитаннями, таблиці K–W–L, дебати та використання дивергентного мислення, що забезпечує розвиток мислення вищого рівня та творчого потенціалу учнів (рис. 4).

Останнім типом, що розглядається в межах дослідження, є навчання на основі досвіду, яке передбачає активне залучення особистого життєвого та навчального досвіду учнів до виконання навчальних завдань. До ефективних стратегій цього типу належать проєктна діяльність, симуляції та рольові ігри, рефлексія і ведення

Рис. 2. Стратегії активного колаборативного навчання

Рис. 3. Стратегії активного кооперативного навчання

Рис. 4. Стратегії активного навчання в межах навчання на основі запитів

навчальних щоденників, а також “stretch assignments” – завдання підвищеної складності, що виконуються протягом вивчення теми. Такі підходи сприяють глибшому осмисленню навчального матеріалу, підвищенню мотивації та рівня залученості учнів (рис. 5).

Отже, використання стратегій активного навчання забезпечує організацію освітнього процесу як простору постійної взаємодії всіх його учасників на засадах педагогіки партнерства. Водночас роль учителя залишається визначальною: він виступає не лише організатором навчальної діяльності, але й фасилітатором і мотиватором, який спрямовує пізнавальну активність учнів і створює умови для розвитку мислення вищого рівня [8].

Активне навчання акцентує увагу не стільки на змісті навчання, скільки на процесі його засвоєння. Учні залучаються до активного осмислення матеріалу, аналізу, інтерпретації та застосування знань, тоді як учитель

Рис. 5. Стратегії активного навчання у навчанні на досвіді

стимулює їх до інтелектуального виклику й самостійних висновків.

Задля визначення доцільності використання стратегій активного навчання на уроках іноземної мови було проведено опитування вчителів і учнів закладів загальної середньої освіти м. Житомира та Житомирської області (n = 68). Результати опитування засвідчили, що 50% учителів знайомі з поняттям стратегій активного навчання, а найбільш уживаною стратегією є Think–Pair–Share (рис. 6).

Понад 63% респондентів вважають застосування активного навчання доцільним для розвитку критичного мислення та креативності учнів, однак лише 18% учителів використовують ці стратегії систематично.

Отримані дані свідчать про усвідомлення педагогами потенціалу стратегій активного навчання, водночас їх нерегулярне застосування пояснюється часовими витратами та потребою в додатковій підготовці. Попри це, високий рівень залученості учнів і позитивне ставлення до уроків англійської мови з використанням зазначених стратегій підтверджують їхню ефективність, а також актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Висновки. Отже, аналіз досліджень з тематики, власний багаторічний досвід викладання англійської мови, проведене дослідження підтверджують, що активне навчання постає як комплексний студентоорієнтований підхід,

що забезпечує залучення учнів до пізнавальної діяльності, використання мислення вищого рівня, інтеграцію навчального змісту з особистим досвідом та розвиток критичного й креативного мислення. Систематизація стратегій активного навчання відповідно до типів навчання XXI століття (колаборативного, кооперативного, навчання на основі запитів і навчання на досвіді) дає змогу цілісно організувати освітній процес та підвищити його результативність.

Емпіричні результати засвідчили позитивне ставлення вчителів до ідеї активного навчання та усвідомлення його значущості для розвитку мисленнєвих і комунікативних умінь учнів. Водночас виявлено нерегулярність застосування стратегій активного навчання в шкільній практиці, що пояснюється часовими обмеженнями, потребою в додатковій методичній підготовці та відсутністю системного методичного супроводу. Це актуалізує роль учителя як фасилітатора освітнього процесу та потребує створення умов для підвищення його методичної готовності до впровадження інноваційних підходів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням можливостей інтеграції активного навчання з цифровими технологіями, гейміфікацією та змішаними форматами освіти. Окремого наукового інтересу потребує розроблення практико-орієнтованих моделей підготовки вчителів до системного використання стратегій активного навчання в умовах сучасної профільної школи.

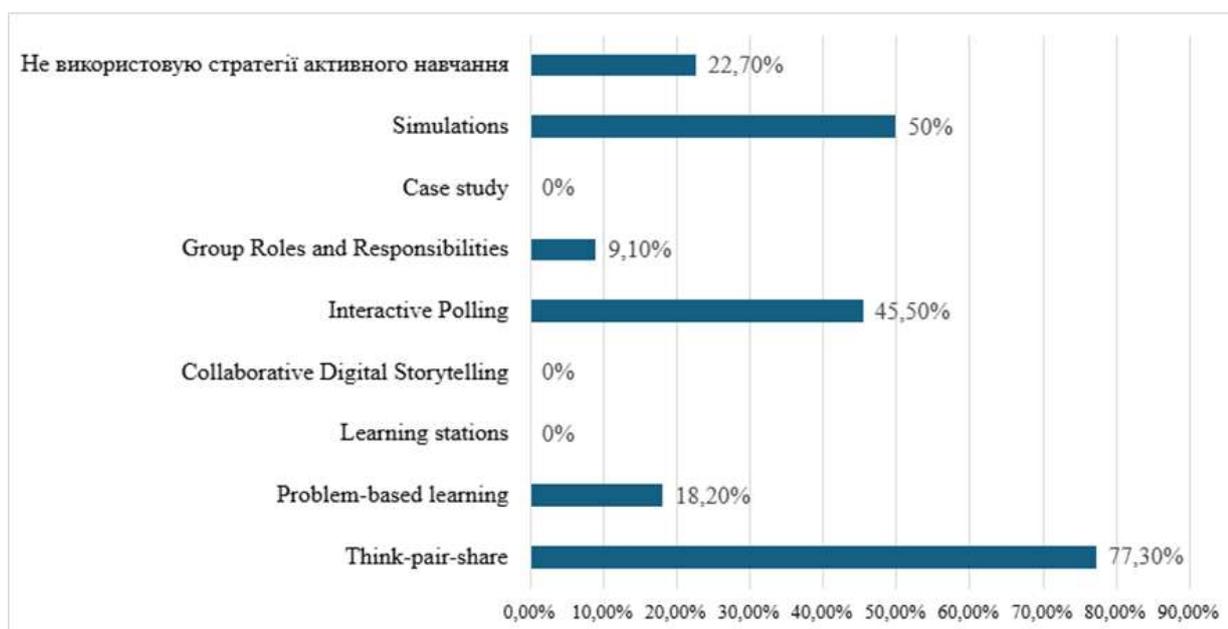

Рис. 6. Відсоткове співвідношення стратегій активного навчання на уроках ІМ

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кудрявцева В.О. Можливості активного навчання у курсі морської англійської мови. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Т. 44, № 12. С. 117–124. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.18>.
2. 15 Active Learning Strategies. *Skillshub.com*. URL: <https://www.skillshub.com/blog/active-learning-strategies-examples> (accessed: 21.12.2025).
3. Burrows C. Active learning in the Japanese EFL university classroom. *American Journal of Educational Research*. 2023. Vol. 11, No. 12. P. 802–809. DOI: <https://doi.org/10.12691/education-11-12-4>.
4. Cox J. Teaching strategies: The three-step interview. *TeachHub*. URL: <https://www.teachhub.com/teaching-strategies/2025/02/teaching-strategies-the-three-step-interview> (accessed: 19.12.2025).
5. Hartikainen S., Rintala H., Pylväs L., Nokelainen P. The concept of active learning and the measurement of learning outcomes: A review of research in engineering higher education. *Education Sciences*. 2019. Vol. 9, No. 4. Article 276. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci9040276>.
6. Hilmi H., Summiyani S. Implementation of active learning strategies. *Journal of Curriculum and Pedagogic Studies (JCPS)*. 2023. Vol. 2, No. 1. P. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.30631/jcps.v2i1.1778>.
7. Khan A. Active learning: Engaging students to maximize learning in an online course. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2017. Vol. 15, No. 2. P. 107–115.
8. What is active learning? *Cambridge International Education Blog*. URL: <https://blog.cambridgeinternational.org/what-is-active-learning> (accessed: 21.12.2025).

REFERENCES:

1. Kudriavtseva, V.O. (2021). Mozhyvosti aktyvnoho navchannia u kursu morskoi anhlis'koï movy [Opportunities of active learning in the course of Maritime English]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia "Pedahohika" – Human Studies. Series "Pedagogy"*, 44 (12), 117–124. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.18> [in Ukrainian].
2. 15 Active Learning Strategies. (n.d.). *SkillsHub*. Retrieved December 21, 2025, from <https://www.skillshub.com/blog/active-learning-strategies-examples> [in English].
3. Khan, A. (2017). Active Learning: Engaging Students to Maximize Learning in An Online Course. *The Electronic Journal of e-Learning*, 15 (2), 107–115 [in English].
4. Hartikainen, S., Rintala, H., Pylväs, L., & Nokelainen, P. (2019). The concept of active learning and the measurement of learning outcomes: A review of research in engineering higher education. *Education Sciences*, 9 (4), 276. <https://doi.org/10.3390/educsci9040276> [in English].
5. Burrows, C. (2023). Active Learning in the Japanese EFL University Classroom. *American Journal of Educational Research*, 11 (12), 802–809. <https://doi.org/10.12691/education-11-12-4> Science and Education Publishing [in English].
6. Cox, J. (2025). Teaching Strategies: The ThreeStep Interview. *TeachHub*. Retrieved December 19, 2025, from <https://www.teachhub.com/teaching-strategies/2025/02/teaching-strategies-the-three-step-interview> [in English].
7. Hilmi, H., & Summiyani, S. (2023). Implementation of Active Learning Strategies. *Journal of Curriculum and Pedagogic Studies (JCPS)*, 2 (1), 23–31. <https://doi.org/10.30631/jcps.v2i1.1778> SLOT88 [in English].
8. *What is active learning?* (n.d.). Cambridge International Education Blog. Retrieved December 21, 2025, from <https://blog.cambridgeinternational.org/what-is-active-learning> [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 30.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.03.2026